SÄLLSKAPET SAN MICHELES

VÄNNER

MEDLEMSBLAD 22 FEBRUARI 2009

I maj 1913 gjorde Gustaf V ett av sina sällsynta besök på Capri. Detta tidigare okända fotografi visar kungen och drottningen Victoria vid ankomsten.

Denna vårtermin

kommer föreläsningsprogrammet att se litet annorlunda ut än under tidigare år. Det har sedan en tid funnits en ambition att samordna verksamheten för de olika vänföreningar som är knutna till Medelhavsområdet. Tillsammans med Romvännerna anordnar San Micheles Vänner därför den 2 april ”En kväll kring San Michele” – se programmet på sid. 14. En dryg månad senare, i samband med årsmötet den 5 maj, håller docent Ingar Palmlund ett föredrag om ”Dr Munthes medicinska idéer”. Jag hörde Ingar Palmlund, som är medicinhitoriker, tala över ämnet på jubileumskonferensen i Anacapri i oktober 2007 och vill varmt rekommendera medlemmarna att komma till årsmötet. Ingar Palmlund har (bl.a. genom att gå igenom Munthes receptböcker) kartlagt vilka sjukdomar han försökte bota och hur hans metoder överensstämde eller skilde sig från tidens praxis. Det är ett mycket intressant föredrag, fullt av nya fakta och infallssvinklar!

Jag vill också bringa till medlemmarnas kännedom att ordföranden i Stiftelsen San Michele, Marita Jonsson, har utkommit med en roman om Igor Stravinskij och Venedig, hennes första sedan boken om drottning Kristinas abdikation, som kom 2005. Marita har ju tidigare skrivit om Venedig, i fotoboken *Venedig: Om konsten, arkitekturen, hantverket* (2000). *Syndafloden* (Forum 2009) är dock en roman, en fiktiv historia om tonsättaren Stravinskijs möte med en ung flicka vintern 1960, då han arbetade på musikstycket med samma namn. Här ett exempel på Marita Jonssons prosakonst:

”Det var något särskilt med att se platsen i fuktigt vinterljus. Gatubelysningens milda sken bäddades in i vattenångorna och kortade perspektiven.

Ur diset trädde fasaderna fram, dunkla smycken från andra tider.

Skönhet och förfall.

Han vandrade i en svunnen värld. Genom tystnaden i gränderna kunde han höra vattenrörelserna, mumlet av fina vågor som upplöstes mot det sönderfrätta teglet.

Vad fick honom att må så väl i Venedig? Han, modernismens mästare, som raserat musikhistorien och byggt nytt med former och byggstenar som ännu ingen tänkt. Som växlat tonarter, röster och instrument och förstärkt det nya i dans och rörelse?

En duva sänkte sig ur intet och klöv luften framför honom när han sneddade över Markusplatsen.”

Bengt Jangfeldt

Marita Jonsson

I vår utkommer på bokförlaget Atlantis den tyske författaren och kritikern Thomas Steinfelds bok *En stor man: Axel Munthe och konsten att förse livet med mening.* Här publiceras först Bengt Jangfeldts förord och så ett kapitel ur boken.

Axel Munthe eller ”Axel Munthe”

Axel Munthe slog igenom internationellt som författare med *The Story of San Michele*, skriven på engelska och publicerad i London våren 1929. Året därpå utkom den på svenska och blev omedelbart en lika stor succé i hemlandet som i England.

Recensionerna var överlag lysande. John Landquist hyllade ”den maskulina uppfattningen av det äkta i människolivet med glad satir mot humbug och choser och förkärleken för ett kontemplativt och enkelt liv i naturens mitt”. Och Knut Hagberg menade att det ”i denna skrift, som rymmer så mycken kunskap om världen och människorna och så mycken desillusionerad klokhet, finns […] sidor och rader fyllda av poesi, som ibland kan ge en förnimmelse som av fågelvingars sus”.

Också Tor Hedberg var i grunden positiv till boken och dess författare, som sades vara ”en förträfflig, mycket underhållande berättare, av utpräglad engelsk, maskulin typ”. Men Hedberg lyfte också fram en annan sida av Munthe, den målmedvetne sociala klättraren, vars liv ”icke utan hans egen tillskyndan, har […] gestaltat sig som ett undantag, ett vagabondage utanför de vanliga råmärkena, en nyckfull, skenbart av slumpen ledd vandring upp mot de sociala höjderna”. Munthe har, menar han, ”med sällsynt konsekvens varit mannen som gör vad som faller honom in, och han har haft en ovanlig förmåga att vinna människor genom att vårdslösa dem”.

Vad var det för bok som Axel Munthe hade skrivit? Ja, det är ingen självbiografi, förklarade författaren – tvärtom hade han gjort sig ”mycken möda att söka göra [s]ig kvitt denna oklara personlighet”. Att kalla boken ”En läkares memoarer” förefaller honom ännu mer opassande; för det är boken alldeles för pojkaktig och självsvåldig.

The Story of San Michele är i själva verket en bok om Livet, som enligt Munthe är ”en berättare av rang”. Men är Livet alltid sant? frågar han retoriskt, och frågan om bokens sanningshalt har sysselsatt läsare och kritiker allt sedan den kom ut: hur verklighetsförankrad är skildringen? Frågan ställs sällan till renodlat skönlitterära författare, som ju tvärt om brukar prisas för sin förmåga att fabulera. Att den ställdes i Munthes fall beror på att författaren i boken uppträder under eget namn och att många personer och platser i boken är antingen namngivna eller identifierbara. Samtidigt har historierna som berättas tydliga drag av fiktion. Enligt Munthe utspelade sig ”åtskilliga episoder […] på det illa utstakade gränsområdet mellan det sannolika och det osannolika, det farliga No man’s land, där så många memoarförfattare stupat”. Han har, skriver han, därför gjort sig ”mycken teknisk möda” för att läsaren skall förvisa dessa episoder till ”diktens fridlysta område”.

Trots all ”teknisk möda” – ”tricks” är det engelska uttrycket – som författaren gjorde sig, speglar flera av episoderna i *The Story of San Michele* verkliga skeden och skeenden i Munthes liv. Att de brutits genom berättarens starrgrumlade och fantasifulla prisma är en annan sak.

Några av de tekniska knepen är av geografisk natur. Så till exempel förlägger Munthe händelser till Frankrike som utspelade sig i Rom eller Sverige: konflikten med det italienska medicinska etablissemanget sägs ha ägt rum i den franska huvudstaden, och passionsdramat med grevinnan på Château Rameaux är en beslöjad skildring av kärlekshistorien med friherrinnan von Mecklenburg, som utspelade sig på Högsjö gård i Sörmland. Andra knep är kronologiska: Lapplandsresan gjordes 1885, inte 1884 i som boken, där företaget tidigareläggs ett år av berättartekniska skäl. Ytterligare andra är ”personhistoriska”. Munthe skriver flera sidor om sin nära bekantskap med Maupassant, men hur väl de kände varandra – om de kände varandra över huvud taget – vet vi inte.

Munthe omgav sig både i livet och i boken gärna med kända personer, men om han överdrev Maupassants roll i sitt liv gjorde han tvärt om med den person som påverkade hans livsväg mer än någon annan, kronprinsessan Victoria, som i boken inte omnämns alls. En annan avgörande skillnad mellan verklighetens och bokens Axel Munthe är att han i boken framställer sig som ogift, vilket gjorde att flykten från Paris 1887 måste tillskrivas en annan orsak – en uppenbarligen påhittad konflikt med nervläkaren Jean Martin Charcot – än den verkliga, som var den uppslitande skilsmässan från hustrun.

Om de flesta av Munthes berättelser innehåller korn av sanning uppmanar oss brasklappen om ”No man’s land” att inte vara alltför frågvisa beträffande kornens storlek.

The Story of San Michele gjorde ett snabbt segertåg genom världen, inom några år var boken översatt till tiotalet språk och numera lär den finnas på drygt fyrtio. Det är tack vare den som vi intresserar oss för Axel Munthe, som vi över huvud taget vet något om honom. Hade han inte skrivit den, hade han varit en fotnot i litteraturhistorien, en av många andra i raden av kungliga livmedikusar, eventuellt känd som den där svensken som uppförde en stilig villa på Capri.

När jag arbetade på min biografi över Axel Munthe, *En osalig ande* (2003), fanns det nästan inget biografiskt material att luta sig mot. Knut Bondes *I skuggan av San*

Michele (1946) och Gustaf Munthes *Axel Munthe* (1949) byggde huvudsakligen på personliga hågkomster och intryck och Staffan Tjernelds *Den mystiske dr Munthe* (1973) var bara ytlig sensationsjournalistik. Det enda seriösa försöket att närma sig Munthe var Per-Anders Hellqvists *Där citroner blomma* (1990), en essäbok med tyngdpunkten i det musikaliska.

Mot denna bakgrund såg jag som min primära uppgift att försöka ge en så bred bild av Munthe som möjligt, att *presentera* honom snarare än att försöka analysera eller ”förklara” honom. För det var han, det insåg jag tidigt, en alltför komplex personlighet; det arbetet överlät jag gärna till fackpsykologerna. I stället valde jag att gestalta honom genom hans egna ord, genom ett flitigt citerande, framför allt ur brev. Jag ville, efter bästa förmåga, försöka komma åt *Axel Munthe*, författaren till *The Story of San Michele*, läkaren och byggherren, den verklige personen, bakom ”Axel Munthe”, huvudpersonen i Axel Munthes bok. Det var inte lätt, eftersom de båda gestalterna så lätt glider in i varandra.

Thomas Steinfelds sätt att närma sig Munthe skiljer sig principiellt från biografens. Där levnadstecknaren vill konstruera, är kritikerns uppgift i princip den motsatta, att dekonstruera. Ändå brottas levnadstecknaren och dekonstruktören i Munthes fall med samma problem. Vem är det vi skriver om – Axel Munthe eller ”Axel Munthe”? Vem är det vi försöker greppa?

Vilken Munthe det än är som slingrar sig i Thomas Steinfelds grepp, är det *fenomenet Munthe* som den idé- och kulturhistoriskt bevandrade författaren vill fånga: mannen som iscensatte sitt eget liv och förvandlade det till ett konststycke. Hur lyckades han med den bravaden, pojken från Oskarshamn som tillryggalade en livsväg som bäst beskrivs med Karl XIV Johans ord om sin: ”Ingen har fyllt en bana liknande min”?

Steinfeld visar på ett övertygande sätt att Munthes märkliga karriär var ett resultat dels av personliga egenskaper (goda och mindre goda), dels av historiska, sociologiska omständigheter. Det finns, skriver han, ”historiska situationer där fåfängan, det nödvändiga kapitalet för sådana figurer, kan ge en näst intill otrolig ränta”. En sådan situation förelåg under 1800-talets andra hälft, då klasskillnaderna visserligen fortfarande var tydligt markerade men började undermineras: ”När måttstocken för att umgås med andra människor blir osäker, när uppe inte självklart är uppe längre, när nere inte nödvändigtvis verkar vara nere längre, uppstår ett rum för tolkningar.” Det är i det historiska rummet som apotekarsonen från Småland gör entré: ”en improvisatör när det gäller levnadsvillkor och mening, en agent för atmosfär, stämningar och löften.”

Till insikter av detta slag fogas övertygande analyser av den arkitektur- och litteraturhistoriska kontext som utgjorde förutsättningen för tillkomsten av Munthes två stora livsverk, Villa San Michele och boken om den – liksom skarpsinniga iakttagelser av dubbelheten hos en person som ”vet att man måste bevara allvaret om man skall ljuga” och som älskas av sina läsare just för sina lögners skull. Kanske, skulle man kunna tillägga, just därför att han är en spegling av sina läsare, bara i grandiosare mått: alla drömmer om ett eget hus, han bygger Villa San Michele, alla vill göra karriär, han blir societetsläkare och internationell bestsellerförfattare, alla ljuger, men ingen gör det lika bra som han.

Det är lätt att ironisera över Axel Munthe, över hans fåfänga, hans skrytsamhet, etcetera, men samtidigt finns det i hans mentala skafferi en äkta och djup melankoli. Och vid sidan av allt det som kan uppfattas som sken och bristande autenticitet finns också djup och äkthet. Det är denna komplexitet som gör att Munthe ständigt finner nya läsare, nya uttolkare, det är detta som gör ett hundraprocentigt ironiserande omöjligt – något som Thomas Steinfeld är fullt på det klara med. Fastän hans ambition är att dissekera Munthe och rubba mytbilden av honom är han alldeles för medveten om dubbelheten i dennes personlighet för att epitetet ”stor” i bokens titel skall ha en uteslutande ironisk innebörd. I en artikel i Frankfurter Allgemeine Zeitung från 2001 beklagar Steinfeld att *Das Buch von San Michele* mer eller mindre har fallit i glömska och citerar några rader från bokens slutkapitel: *Snart sjunker solen i havet, så kommer skymningen, så kommer natten. Det har varit en härlig dag.* ”Det är kitsch”, skriver Steinfeld, ”men likväl smärtar det” – *und doch tut es weh*.

Så är det: *The Story of San Michele* lämnar, med sitt bitvis svårsmälta patos, ingen oberörd. Det är kanske inte *stor* litteratur, men möjligen är den läsarreaktion som Steinfeld ger uttryck för ett kännetecken på *bra* litteratur.

Och högstämdheten och patetiken balanseras i boken av lika stora doser humor och ironi. Till Munthes menageri hör inte bara hundar, mungos, apor och ugglor utan också räven, vars placering bakom domptörens öra antyder att det mesta som författaren säger och företar sig bör tas med en rejäl nypa salt. Det djuret spelar en viktig roll både hos Munthe och hos ”Munthe”, vilka båda lätt slinker ur biografens och kritikerns famlande grepp. Vi tror oss tala om Axel Munthe men talar utan att märka det om ”Axel Munthe”, och tvärt om – så överväldigande är myten om Munthe, verklighetens och fiktionens. Jag låter mig förledas av båda Muntharna i min bok, och Thomas Steinfeld gör det i sin. Det är därför som jag ständigt kommer att återvända såväl till Axel Munthe som till ”Axel Munthe”. Jag misstänker, och hoppas, att Thomas Steinfeld kommer att göra detsamma.

Bengt Jangfeldt

Porträtt av en trettioårig man

Thomas Steinfeld

Det finns ett fotografi av Axel Munthe som måste ha tagits i slutet av åttiotalet. Under denna tid var han för första gången inte bara besökare på ön utan hade kommit dit för att stanna i månader, ja, till och med år. På bilden ser man en smärt man som avspänt lutar vänstra armen mot en lantlig mur. Han är klädd i ljus kostym, förmodligen av linne. Ingenting för besök i finare sällskap, men kanske var det ett slags medelhavsklädsel som utlänningar på ön använde för att anpassa sig till lokalbefolkningen. De uppenbarligen inte helt rena byxorna faller i långa, slappa veck och är slitna vid knäna. Runt midjan bär han ett mörkt skärp, skjortan är lika öppen som hela jackan. Runt halsen hänger en absurd kravatt, till hälften slips, till hälften sjörövarhalsduk. Han har tagit av sig den vita mössan, som för att visa att han inte är någon herreman, framför allt inte en man av börd. Käppen håller han snett, som om han inte har använt den för att stödja sig på utan dragit den efter sig, klapprande.

Förmodligen tittar Axel Munthe rakt in i kameran. Men en ljusreflex i glasögonen döljer ögonen. Framför allt vänstra glaset ser mattslipat ut. Det är isgrått och liknar den typ av glasögon som än i dag ibland används av barn som skelar. Bilden tycks bekräfta föreställningen av Axel Munthe som en man som inte söker sällskap. Denne man, säger fotografiet, vill inte närma sig någon, och han vill inte heller att någon närmar sig honom.

Han var drygt trettio år när fotografiet togs. Och man skulle gärna vilja veta vem som tryckte på utlösaren. Att ta en sådan bild förutsätter en personlig närhet som bilden själv inte vittnar om. ”Se så, min herre, ni får inte se så dyster ut.” Mannen vars utseende på detta sätt bevarades för eftervärlden var en till Frankrike utflyttad son till en apotekare från Stockholm, en läkare som nyligen och i all hast hade lämnat Paris för att finna en fristad på Capri – varför får vi inte veta, man anar det bara och blotta aningen är obehaglig.

Hyrde han över huvud taget en stor lägenhet vid Avenue de Villiers – ett rikt och lugnt kvarter i artonhundratalets huvudstad, bara några hus från författaren Alexandre Dumas och konstnären Georges Bertrand? Hade han någonsin haft en egen praktik där han tog emot den svensk-norska legationens anställda? Och hustrun Ultima, dotter till en byrådirektör i Stockholm och sedermera konststudent i Paris – fanns hon? Och alla de patienter som behövde sin läkare och hyste förtroende för honom, de medicinska apparaterna, väntsalen, möblerna, visitkorten, bjudningarna och förpliktelserna? Borta, försvunna, upplösta. Inte ens pengar hade Axel Munthe på den

tiden. Han fick be en vän om hjälp för att öppna en ambulerande praktik på ön.

Men denna borgerliga tillvaro hade bevisligen funnits. Och inte bara det: i tio år hade han flackat runt genom hela Europa i rasande tempo. Han hade bott i Paris, i Rom och Bad Schwalbach, i London och Genève. Av en medelmåttig gymnasielev från den europeiska periferin blev en målmedveten medicinstudent i Montpellier som år 1880 doktorerade i gynekologi vid Sorbonne med en avhandling som hade bedömts av bland andra Jean Martin Charcot, den världsberömde chefsläkaren vid den franska huvudstadens stora sjukhus La Salpêtrière. Han hade rest, rest och rest, suttit i tågkupéer och i droskor, ridit och vandrat, från den ene vännen till den andre, från patient till patient, till Norrland och Nice och Neapel. Och alltid hade det varit enskilda människor som visade honom vägen till andra människor, som var mellanhänder och rekommenderade honom, och så fortsatte resan kors och tvärs genom en europeisk överklass som också den ständigt var på resande fot, och han följde med dem till alla platser. Denne man, förefaller det, drog till sig många människor och många människor sökte hans närvaro, och aldrig stannade någon av dem länge på samma ställe.

Men varken det uppskruvade tempot i hans förra liv eller de långa avstånden tycks ha lämnat spår i hans uppträdande. Mannen verkar inte nervös. Avspänd, skäggig, med högra benet lätt böjt som om han hade stannat upp mitt i steget, liknar han en herreman som ibland gör sig vanlig även om – eller bättre: just för att – han verkar vara så otvättad och ostruken. En stor indifferens kommer till uttryck på detta sätt, en åtminstone skenbart suverän likgiltighet inför framsteg, teknik, takt, alla krav på stil och form. Han saknade karaktär, gick inte att genomskåda, var svårfångad. Det påstod folk som kände honom och inte tyckte om honom, och sådana fanns det många.

Om man ser närmare på fotografiet så förstår man. Detta är en man som behärskar konsten att anpassa sig till alla situationer utan att falla undan. Han är en improvisatör, lite stel men beredd att ta alla chanser som livet ger, en bildad och ibland konstnärlig människa som kunde vara älskvärd om han hade lust, klok och väluppfostrad, och som ändå inte knöt några nära band till någon. Läser man hans livshistoria i dag förvånas man över hur mild och hänsynsfull världen måste ha varit på hans tid, hur gärna den tog ett steg åt sidan för att ge plats åt den oborstade mannen från den svenska provinsen. Och ju mer man förvånas över framgången, desto svagare blir de tänkbara invändningarna: det var bara en sådan man, en uppkomling, en äventyrare, en obunden själ som kunde slå sig ner på jordens vackraste plats – eller mera exakt: göra denna plats till jordens vackraste inför ögonen på miljontals människor. Såtillvida är historien om Axel Munthe en fantasi om den enskilda människans självständighet i modern tid, en epok präglad av arbetsdelning, industrialisering och marknadsekonomi. Och hans dröm vilar uppenbarligen på en fast grund: Capri finns, och på ön står hans hus.

Medlemmarna i San Micheles Vänner får köpa Steinfelds bok för förmånspriset 150 kr plus porto. Mejla info@atlantisbok.se eller ring 08 – 545 660 70 och uppge att ni är medlem i Sällskapet. Den som bor i Stockholm kan slippa portokostnaden genom att köpa boken över disk på förlaget, Sturegatan 24.

Sjusovaren i kaffepannan
och andra minnen från Capri 1957-2008

Lars Broberg

Från Barbarossaborgen, tillika Capri Fågelstation, ser vi kvällssolen dala bortom havet vid Ischia. Vi väntar på dvärguven. Efter 20 minuter, precis som flera andra kvällar, startar det monotont upprepade tutandet i bergsbranten. Ibland hörs två uvar samtidigt, en helt nära oss och en annan lite längre bort bakom krönet. Men det hade redan blivit för mörkt att se dem. Vi som lyssnade var Vanja och Boris Engström, min fru Agneta och jag. Vi kände oss mycket privilegierade att ytterligare en gång få nyttja borgen som bostad under nio dagar i slutet av maj 2008. Ett stort tack till intendent Peter Cottino och Luigi på Villa San Michele som hjälpte oss tillrätta. Tack också till Christian Hjort, chef för den svenska delen av verksamheten vid fågelstationen.

För oss alla fyra var detta ett nostalgiskt besök och vi njöt verkligen av att vara här igen. För mig har det alltid känts som en fågelfängares drömtillvaro att få bo i Barbarossaborgen och fånga fåglar i trädgården innanför murverken. Nytt för några av oss denna gång var linbanan som kunde föra upp vårt bagage och annan utrustning nerifrån Foresterian. Ny var också el- och vattenanslutningen till borgen. Därmed är tillvaron numera riktigt bekväm häruppe på bergstoppen. Dvärguvarna minns vi att vi både hörde och fångade när vi under flera vårar för 50 år sedan aktivt arbetade med ringmärkning av flyttfåglar vid borgen. Sedan flera år är det nu italienska ornitologer som har tagit över verksamheten under våren (15/4-15/5) och det kändes lite tomt att för första gången vara på plats utan att ha några fångstnät att vittja. Men det var sent på säsongen när vi anlände den 21 maj och vårsträcket hade just hunnit ebba ut. Italienarna hade redan rest hem och kring borgen var det nu nästan enbart häckfåglar kvar, endast några sena tornsvalor och alpseglare passerade.

Från vänster Barbro Santillo Frizell, föreståndare för Svenska Institutet i Rom, Boris och Vanja Engström samt Lars Broberg ute på borgterrassen den 25 maj 2008. Foto: Agneta Broberg

Dvärguvar och pilgrimsfalk

Särskilt gladde vi oss under hela besöket åt dvärguvarna men även åt den unga pilgrimsfalk, som gnällde i berget då och då och tiggde mat av föräldrarna. Emellanåt gjorde den avancerade flyguppvisningar över stupet. De gulfotade gråtrutarna, nu med egen artstatus som medelhavstrut, tyckte vi var talrikare än vad vi mindes från förr. De var allestädes närvarande och häckade nu inte enbart ute på Faraglioniklipporna.

Då vi inte denna gång hade några fasta åtaganden uppe vid borgen, och ingen av oss var särskilt shoppingberoende nere på turiststråken, gjorde vi dagliga strövtåg längs våra, sedan tidigare besök, välkända stigar. För den som normalt är van vid låglandet hemma i Mälardalen är Caprivandringar, ofta i mycket

brant terräng, rätt krävande. Det är grymt mycket trappor uppåt och neråt. Jag tänker inte bara på den branta stigen upp till borgen på 400-metersnivån, utan också på sådana ytterligheter som feniciska trappan och vandringsleden via Arco Naturale och Grotta Matromania. Men strunt i det. För att öka tränings-dosen ytterligare valde vi den 25 maj att *gå* upp till toppen av Monte Solaro i stället för att ta linbanan dit upp och gå ner. Vi pausade dock vid Santa Maria di Cetrella som just den dagen bjöd på en speciell mässa för 50-åringar. På allmän begäran fick linbanan i alla fall duga till vilsam nerfart. Då blev det tid att njuta av utsikten över Anacapris lummiga sluttningar. Av fåglar hann vi också notera att de lokala italienska gråsparvarna allmänt valt bostäder under skyddstaken till stödmasternas vajerhjul.

Barbarossaborgen den 25 maj 2008.

Minnesvärda besök

För egen del har jag fått uppleva Capri under åtta minnesvärda besök, under sammanlagt 240 dagar, alltsedan den 31 mars 1957 då jag för första gången ”sprang upp på stranden”. Det var samma år som hundraårsminnet firades av Axel Munthes födelse. Då hade Josef Oliv, den förste intendenten på Villa San Michele, hunnit rusta upp den förfallna ruinen Castello di Barbarossa och under 1956 inrett den till bostad för de första svenska fågelforskarna. Det var också då som de japanska slöjnäten introducerades och som sedan blivit så framgångsrika för fågelfångst och ringmärkning vid alla fågelstationer. Det kunde tack vare dessa effektiva nät bli höga fångstsiffror i borgträdgården när afrikaflyttarna toppade under april och maj.

En minnesvärd och mycket udda arbetsdag inträffade den 11 maj 1960 då vi hade nöjet att notera ett tidigt dagsrekord för Capri Fågelstation på 715 ringmärkta fåglar (se faktaruta). Att trädgårdssångaren slutade i topp var väntat men att näst bästa art blev rödhuvad törnskata (117 ex) var helt unikt. Jag har aldrig haft så bitna, rivna, svullna och blodiga händer som efter dusten med törnskatorna den dagen. I jämförelse med vår vanliga törnskata är den rödhuvade betydligt bitskare. Det var mycket intressant att få uppleva ett svårslaget rekord men om jag får välja avstår jag gärna från ytterligare massmärkning av rödhuvade törnskator.

Från första besöket 1957 minns jag särskilt den flock på 27 bruna glador som ankom under morgonen den 5 april och rastade en stund i de höga pinjer som då ännu inte hade härjats av alla markbränder. Så småningom drog de vidare åt NO in mot det italienska fastlandet efter samma rutt som bivråkarna brukar komma i maj. En annan gång våren 1960 under sista nätrundan, efter hemkomst i mörker från en middag hos Josef Oliv på San Michele, skymtade vi i skenet från ficklamporna en stor ljus uggla i ett av våra nät. Vi, samma besättning då som 2008, lyckades snabbt greppa fågeln, en tornuggla. En mycket turlig fångst därför att så stora fåglar lätt brukar flaxa ur småfågelnäten. Dessutom var det en udda fångst och endast tornuggla nummer två som fångats för ringmärkning på Capri. Den kan möjligen ha varit en lokal häckfågel.

Eleonorafalkar

Under hösten är det betydligt färre fåglar som rastar på Capri varför det inte satsats lika mycket på ringmärkning denna årstid. Under en tvåveckorsperiod i slutet av augusti 1978 ägna-

des därför dagarna huvudsakligen åt vandringar för att söka efter eleonorafalkar, en art som är anpassad till att häcka under hösten då de kan jaga och mata sina ungar med höststräckande småfåglar. Enstaka eleonorafalkar ses visserligen regelbundet på Capri varje år, främst under maj månad, men inga häckningar har ännu kunnat påvisas och så skedde inte heller vid detta besök. Kanske födotillgången denna årstid inte är tillräcklig för att dessa falkar ska etablera sig på Capri. På andra öar i Medelhavet, som t ex på Kreta och Cypern, häckar de kolonivis i liknande bergsbranter mot havet.

Vid ankomsten 1978 vädrades och inspekterades borgen i vanlig ordning. Den hade då stått obebodd några månader. En kaffepanna på toaletten tycktes först innehålla något mögligt bottensediment. Men plötsligt blev det liv i ”möglet”. Sedan vi konstaterat att det inte var någon vanlig ”råtta” utan en sovmus, en sjusovare, frisläpptes djuret och kaffedrickandet var räddat för denna period. Det visade sig snart att det fanns en hel familj som huserade i och kring borgen. Under några följande tropiska nätter, med 20-gradig värme, när besättningen passade på att sova uppe på borgtaket, hände det emellanåt att en och annan sjusovare kom kilande rakt över våra bäddar. Det blev många trevliga möten med detta nattlevande och charmiga lilla djur.

Lars Broberg är tandläkare, ornitolog och ringmärkare bosatt i Strängnäs.
Erhöll år 2000 Rosenbergstipendiet med motiveringen "för hans mångåriga och värdefulla insatser vid utforskningen av Sörfjärdens fågelliv, främst rördrommens förekomst och beteenden”.

Faktaruta Capri Fågelstation rekorddagen den 11 maj 1960

Ringmärkare: Boris Engström och Lars Broberg
Medhjälpare: Vanja Westerberg
Antal nät: 47 sex-meters
Antal ringmärkta fåglar: 715
Antal arter: 22

1	trädgårdssångare	217	12	rödstrupig sångare	3
2	rödhuvad törnskata	117	13	hussvala	2
3	rödstjärt	110	14	bofink	1
4	törnsångare	73	15	rödhake	1
5	buskskvätta	47	16	lövsångare	1
6	gulsångare (härmsångare)	37	17	trädpiplärka	1
7	grå flugsnappare	36	18	ladusvala	1
8	stenskvätta	20	19	dvärguv	1
9	svartvit flugsnappare	17	20	sommargylling	1
10	rödstenskvätta (medelhavsstenskvätta)	16	21	nattskärra	1
11	grönsångare	11	22	ortolansparv	1

Ur Sällskapets bildarkiv

Någon gång 1935–1936 gjorde den alltid lika äventyrslystne Axel Munthe en flygtur som finns dokumenterad på dessa båda bilder.

Gesällvandringar till Villa San Michele

Murmestare Embetet i Stockholm
Murmestare Embetet i Stockholm bildades när skråväsendet infördes i Sverige under medeltiden. Ämbetets äldsta skråordning är från 1200-talet. För att bli antagen som murmästare i staden måste gesällerna visa prov på praktisk kunskap i murnings- och putsarbete samt upprätta ritningar och beskrivningar till ett förelagt byggnadsprojekt. Dessa handlingar kallas *mästerstycken* och är bevarade sedan stormaktstiden.

Murmästarna skulle alltså behärska både arkitektens och byggmästarens kompetens. Efter godkända prov fick murmästaren rätt att bedriva sitt yrke i staden och i sin tur anställa och lära upp lärlingar och gesäller. Så gick kunskaperna i arv inom yrket – det kallas *tradering*.

Exempel på fasadritning i Staffan Jonssons mästerstycke nr 16 från 1666 i Murmestare Embetets arkiv i Stockholm. Sammanlagt finns över 1000 ritningar från åren 1642-1847 i ämbetets arkiv.

1847 upphörde skråväsendet i Sverige – dock omvandlades Murmestare Embetet i Stockholm till en ideell förening av ”hedervärda” byggmästare och någon arkitekt. I äldre tid fanns ett dussin murmästare i Stockholm, under medeltiden fick högst hälften vara tyskar. I modern tid har Murmestare Embetet ca 35 ledamöter, som väljs på livstid. Ämbetets *stamhus* är van der Lindeska huset, Västerlånggatan 68 i Gamla Stan.

Som ett led i gesällernas utbildning var det brukligt att de företog en gesällvandring till Tyskland, Nederländerna, Italien eller annat framstående land och där arbeta och lära sig byggnadskonsten. Gesällerna förde ofta med sig hem nya byggmetoder och byggnadsstilar och bidrog också till att sprida kunskaper om svensk byggnadstradition.

Svensk murargesäll i arbete på San Michele, klädd i de svenska murarnas traditionella arbetskläder med blårandig skjorta och vita byxor.

Nya byggmetoder

Murmestare Embetet i Stockholm har genom byggmästare Reinhold Gustafssons Stiftelse återupptagit den gamla traditionen att stödja och utveckla yrkesverksamma murares kompetens genom gesällvandringar till andra länder. På senare år har det skett i samarbete med Stiftelsen San Michele, då yngre, i stockholmsföretag verk-samma murare har ”vandrat” till Villa San Michele.

Under tre veckor på våren har de svenska murarna bott i gästbostäder på Villa San Michele och arbetat tillsammans med villans lokala hantverkare med underhåll och restaurering av den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen. De har fått information och vägledning om capresiskt byggnadsskick av lokalt kunniga arkitekter, under 2007 av den caprifödde stockholmsarkitekten Alessandro Lucca, under 2008 av hans farbror Enrico Lucca, uppväxt i dåvarande förvaltarebostaden på San Michele, utbildad på Chalmers Tekniska Högskola i Göteborg och verksam på Capri.

Finansieringen av gesällernas resor och förlorade arbetsförtjänst samt de utländska arkitekternas medverkan har skett genom stipendier från Reinhold Gustafssons Stiftelse, som förvaltas av Murmestare Embetet. Stiftelsen Olle Engkvist Byggmästare bidrog 2007 till finansiering av utrustning för arbetet och Stockholms Byggnadsförenings Olle Engkviststiftelse har också bidragit med stipendier till gesällerna. Stiftelsen San Michele står för boendet på Villa San Michele.

Gesällvandringarna till San Michele inleddes våren 2007, då tre murargesäller deltog. Våren 2008 genomförde två murare en motsvarande gesällvandring. Under 2007 genomförde en grupp murmästare från Murmestare Embetet en studieresa till bland annat San Michele, för att på plats följa upp gesällernas arbete. Efter besiktningen kunde byggmästarna konstatera att arbetet var väl utfört och till allmän belåtenhet för alla berörda.

Inblick i öns byggnadstradition

För de svenska murarna var det en värdefull erfarenhet att få arbeta med putsarbete i Capris svåra havsklimat och få inblick i öns byggnadstradition. Samtidigt kunde gesällerna handgripligt lära ut den svåra putstekniken till de lokala arbetarna. Det som förvånade de svenska murarna var att man på Capri maler ner bortknackad äldre puts och återanvänder den i ny puts. De reagerade också på användningen av plastmaterial i listverk under takfoten – *det skulle inte godkännas i Sverige*. Arbetsglädjen var inte att ta miste på, språkbarriärerna var inget hinder för ett fint samarbete.

Byggmästarna Reinhold Gustafsson, Anders Bodin och Jerker Wallin informeras om arbetet på San Michele 2007.

Samarbetet mellan stockholmsbyggare och Villa San Michele går tillbaks till 1950-talet, då framför allt byggmästare Olle Engkvist gav betydande stöd till Villa San Micheles upprustning och utveckling. Gästforskarbostäder byggdes bl.a. med insamlat svenskt byggmaterial och efter den förödande tromben 1959 fick Stiftelsen San Michele hjälp med återuppbyggnaden av pergolan mm.

De stora vattenbassängerna – då en förutsättning för den stora parken – liksom stora staketet mot Barbarossaberget byggdes också med bistånd från stockholmsbyggarna. Det baserades på en mångårig vänskap mellan murmästarna Olle Engkvist och George Schackne samt Josef Oliv, dåvarande intendenten på San Michele.

Själv har jag haft glädjen att vara gästforskare på Villa San Michele 2004 och 2005 och även därefter studerat geologi och termalbad i området kring Neapelbukten. Det har därför varit mycket roligt att få vara med och återupprätta de gamla kontakterna mellan byggarna i Stockholm och Villa San Michele.

Hans Wohlin
Arkitekt KTH, Murmästare nr 2

Gideon Gerhardsson blev 88 år. Under tio år har han förgyllt vår vänförening med sin behagliga person och sitt stora kunnande. Hans nyskapande tankar och kunskap rörande arbetsmiljön blev tydliga för mig när jag gjorde i ordning särtrycken i Villa San Micheles bibliotek år 2000. Vi är många som genom åren har fått ta del av hans banbrytande forskning.

När jag frågade honom om han kunde tänka sig att vara med i vår styrelse tackade han utan tvekan ja. Tillsammans med Inez Hagbardt började han utgivningen av vårt Medlemsblad. Med sitt gedigna arbete lade han grunden till den höga kvaliteten som det har idag. Jag tänker ofta och gärna på Gideon som en lågmäld och klok person med ett stort hjärta. Vi i Vänföreningen minns honom med stor värme och tacksamhet.

Agneta Nordgren
f d styrelseledamot/v ordf

Svenska Rominstitutets Vänners program våren 2009

Medlemmar i San Micheles Vänner är välkomna till Föreningen Svenska Rominstitutets vårprogram.

Tisdagen den 3 mars kl. 18.00, Nationalmuseum

Intendent Mikael Ahlund visar utställningen ***Prerafaeliterna***

Samling i nedre foyén, medlemmarna löser själva biljett till utställningen

Anmälan till visningen sker till Suzanne Mohr Rydqvist, tel 08 – 21 06 21, eller e-post smr@comhem.se

Torsdagen den 2 april kl. 17.00, Medelhavsmuseet

En kväll kring Villa San Michele

I samarbete med San Micheles Vänner
Se vidare under San Micheles Vänners program sidan 14

Vid Gideon Gerhardssons bortgång ville styrelsen hedra hans minne genom en gåva till Läkare Utan Gränser och Vänföreningen har fått följande brev från familjen:

Ett TACK till Sällskapet San Micheles Vänner för gåvan till "Läkare Utan Gränser" som skänkts till minne av Gideon Gerhardsson. Gideon kände varmt för föreningen och ägnade den under många år mycken tid och stort intresse.

År 1998 tog han också initiativet till de medlemsblad som sedan dess regelbundet utkommit med två nummer per år. Därför uppskattar vi inom familjen att föreningen velat hedra hans minne.

Med tack
Runa Gerhardsson

Välkomna till Vännernas sammankomster våren 2009

TORSDAGEN DEN 2 APRIL KLOCKAN 17.00
Medelhavsmuseet, Fredsgatan 2

En kväll kring Villa San Michele

Villa San Michele: konstruktion, dekonstruktion, rekonstruktion.
Författare och ordförande i Sällskapet San Micheles Vänner Bengt Jangfeldt

Axel Munthe som byggherre – verkligheten bakom myten.
Arkitekt Bo Sahlin

”Utsigten från terrassen är den vackraste i verlden utan öfverdrift”.
Om Villa San Micheles trädgård för hundra år sedan och idag.
Universitetslektor Catharina Nolin

Dr Munthe betraktar Medusa
F. Överintendenten Hans Henrik Brummer

Kostnad 150 kr.

OBS! Anmälan till Medelhavsmuseets reception 08 – 519 55 380.

Efter föreläsningarna på Medelhavsmuseet serveras ett glas vin.

TISDAGEN DEN 5 MAJ KLOCKAN 17.30
Medelhavsmuseet, Fredsgatan 2

Årsmöte. Efter sedvanliga årsmötesförhandlingar talar medicinhistorikern Ingar Palmlund om ”Doktor Munthes medicinska idéer”.

Efter årsmöte och föredrag serveras en god sallad tillsammans med ett glas vin.
Kostnad: 160 kronor som betalas vid ankomsten till museet.

Bindande anmälan senast 5 dagar i förväg till Yvonne Ribbentoft, telefon 08 – 83 28 11 eller e-post: ribbentoft@comhem.se

---

Obs att anmälan till En kväll kring Villa San Michele ska göras till Medelhavsmuseets reception medan ni anmäler er till årsmötet på sedvanligt vis till mig. Här vill jag återigen påpeka att det är viktigt att anmäla sig senast 5 dagar i förväg.

Yvonne Ribbentoft
Klubbmästare

B Föreningspost

SÄLLSKAPETS STYRELSE

Bengt Jangfeldt	ordförande	08 – 782 99 67 jangfeldt@bredband.net
Fredrik Hulting	skattmästare	08 – 30 72 91 fredrik.hulting@gmail.com
Gudrun Dahlberg	sekreterare	08 – 650 41 51 gudrun.dahlberg@integration.ministry.se
Yvonne Ribbentoft	redaktör, klubbmästare	08 – 83 28 11 ribbentoft@comhem.se
Per Thunarf		08 – 21 97 58 per.thunarf@bredband.net
Bo Andersson		08 – 664 42 03 boart@comhem.se
Tove Faye-Wevle		08 – 714 85 25 tove.faye-wevle@comhem.se
Hans Engman	suppleant	08 – 765 12 34 hansengman@3mail.se
Wivi-Anne Nilsson	suppleant	08 – 500 22 986 info.medelhav@mbox325.swipnet.se

Sällskapets adress: c/o Gudrun Dahlberg
Västmannagatan 103 A, 2 tr
113 43 Stockholm

Årsavgiften 200:- per person och 350:- för par
insättes på plusgiro 25 96 90–6.
Glöm inte att ange avsändare.

Har du något trevligt minne från San Michele eller något annat att berätta som kan intressera våra medlemmar – skriv till Yvonnes e-post: ribbentoft@comhem.se

Ansvarig utgivare: Bengt Jangfeldt
Redaktör: Yvonne Ribbentoft
Redigering: Per Mattsson